

YOSHLARDA VATANPARVARLIK RUHINI RIVOJLANTIRISHDA IJTIMOIIY MUHITNING TA'SIRI

Ochilov Elbek Sharifovich

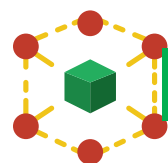
Oriental universiteti 1-bosqich magistranti

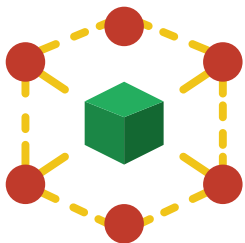
Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlarda vatanparvarlik ruhini rivojlantirishda ijtimoiy muhitning psixologik ta'siri tahlil qilinadi. Vatanparvarlik shaxsning ijtimoiy identifikatsiyasi, milliy qadriyatlari, emotsional bog'liqligi va fuqarolik pozitsiyasi bilan chambarchas bog'liq hodisa sifatida qaraladi. Tadqiqotda oila, ta'lim tizimi, tengdoshlar guruhi, ommaviy axborot vositalari, internet, madaniy muhit hamda davlat siyosatining yoshlar vatanparvarlik qarashlariga ko'rsatadigan ta'siri yoritiladi. Muallif ijtimoiy muhit omillari uyg'unlashgandagina yoshlarda sog'lom, faol va mas'uliyatli vatanparvarlik shakllanishini asoslab beradi. Shuningdek, maqolada vatanparvarlikni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'z: vatanparvarlik, yoshlar psixologiyasi, ijtimoiy muhit, milliy qadriyatlar, fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiylashuv, oila tarbiyasi, ta'lim tizimi, madaniyat, ijtimoiy identifikatsiya.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyotida yoshlarning ma'naviy-axloqiy kamoloti, fuqarolik pozitsiyasi va vatanparvarlik ruhini shakllantirish muhim ijtimoiy-pedagogik vazifa hisoblanadi. Vatanparvarlik nafaqat yurtga muhabbat, balki mas'uliyat, sadoqat, fidoyilik, milliy qadriyatlarga hurmat va ijtimoiy faol fuqarolik pozitsiyasini ifodalaydi. Shu sababli yoshlarda vatanparvarlik ruhini rivojlantirish davlat siyosati, ta'lim tizimi va k tushunchasi psixologik jihatdan shaxsning ijtimoiy identifikatsiyasi, qadriyatlar tizimi, emotsional bog'liqligi va axloqiy qarashlari bilan chambarchas bog'liq. Inson o'zini muayyan xalq, madaniyat va davlat vakili sifatida anglagan sari unda vatanparvarlik hissi mustahkamlanadi. Biroq bu jarayon o'z-o'zidan yuzaga kelmaydi; u ijtimoiy muhit, tarbiya, madaniyat va tajriba orqali shakllanadi.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarda vatanparvarlik ruhini shakllantirish va rivojlantirish masalasi nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy-psixologik jihatdan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli texnologiyalar, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va ijtimoiy pozitsiyasiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Bu jarayonda ayrim yoshlar milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va vatanga sadoqat tuyg'usidan uzoqlashib borishi xavfi mavjud. Shu sababli yoshlarda sog'lom vatanparvarlikni shakllantirish jamiyat barqarorligi, milliy xavfsizlik va davlat taraqqiyoti uchun strategik ahamiyatga ega.

Vatanparvarlik faqat hissiy munosabat emas, balki shaxsning ijtimoiy mas'uliyati, fuqarolik pozitsiyasi va ijtimoiy faolligi bilan bog'liq murakkab psixologik hodisadir. Shu nuqtai nazardan, yoshlar vatanparvarligining shakllanishida ijtimoiy muhit — oila, ta'lim tizimi, tengdoshlar guruhi, madaniy muhit, ommaviy axborot vositalari va davlat siyosatining roli beqiyosdir. Mazkur omillarning o'zaro uyg'unligi yoshlarda milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik tuyg'usi va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Buyuk rus olimi Vigotskiy shaxsning rivojlanishi ijtimoiy muhit orqali shakllanishini asoslab bergan. Uning nazariyasiga ko'ra bola qadriyatlarni tug'ma ravishda emas, balki ijtimoiy munosabatlar orqali o'zlashtiradi, vatanparvarlik ham madaniy-tarixiy muhit mahsuli sifatida shakllanadi, oila, maktab va jamiyatdagi muloqot tizimi yoshlarning milliy identitetini belgilaydi. Bu yondashuvdan kelib chiqib aytish mumkinki, vatanparvarlik — ijtimoiy o'rganish jarayoni natijasidir.

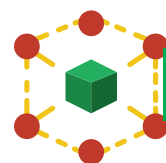
Yana bir olim Genri Tajfel — Ijtimoiy identitet nazariyasini ilgari surib, unda inson o'zini ma'lum guruh (millat, xalq, davlat) a'zosi sifatida his qilganda ijobiy baholashga intiladi, guruh bilan faxrlanish hissi vatanparvarlikning psixologik asosini tashkil qiladi, ijtimoiy muhit (oilal, maktab, OAV) yoshlarning “men — kimman?” savoliga bergan javobini shakllantiradi. Demak, yoshlarda sog'lom vatanparvarlikni rivojlantirish uchun ularning milliy guruhga ijobiy munosabatini mustahkamlash zarur.

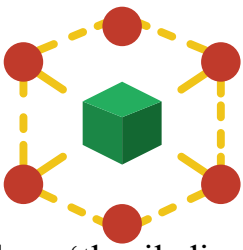
Shu boisdan ham yoshlarda vatanparvarlik ruhini rivojlantirishda ijtimoiy muhit ta'sirini psixologik jihatdan o'rganish, uning mexanizmlarini aniqlash va samarali tarbiya yo'llarini ishlab chiqish zamonaviy psixologiya, pedagogika va ijtimoiy fanlarning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy muhit yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va xulq-atvorini shakllantiruvchi asosiy omil hisoblanadi. Ijtimoiy muhit tarkibiga oila, ta'lim muassasalari, tengdoshlar guruhi, ommaviy axborot vositalari, internet, madaniy muhit va davlat siyosati kiradi. Har bir omil yoshlarning vatanparvarlik ruhiga turlicha ta'sir ko'rsatadi.

Avvalo, **oilal muhitining roli** alohida ahamiyatga ega. Oila — shaxsning ilk ijtimoiylashuv maskani bo'lib, unda bola dastlabki qadriyatlarni o'zlashtiradi. Agar ota-ona vatanga hurmat, milliy an'analarga sadoqat, tarixga qiziqish va ijtimoiy mas'uliyatni namuna sifatida ko'rsatsa, bolada tabiiy ravishda vatanparvarlik hissi shakllanadi. Aksincha, befarqlik, negativ munosabat yoki milliy qadriyatlarni mensimaslik yoshlarda vatanga nisbatan sovuqqonlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Ikkinchi muhim omil — **ta'lim tizimi**. Maktab va oliy ta'lim muassasalari yoshlarda vatanparvarlikni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Tarix, adabiyot, ma'naviyat asoslari, huquq va ijtimoiy fanlar orqali yoshlar o'z millati, davlati va madaniyati haqida bilim oladi. Shu bilan birga,

maktabda o‘tkaziladigan madaniy tadbirlar, bayramlar, sport musobaqalari, vatanparvarlik treninglari va volontyorlik faoliyati yoshlarda ijtimoiy mas’uliyat va vatanga sadoqatni kuchaytiradi.

Tengdoshlar guruhi ham vatanparvarlik ruhiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Yoshlar ko‘pincha o‘z guruhiga moslashishga intiladi. Agar tengdoshlar orasida ijobiy fuqarolik pozitsiyasi, vatanparvarlik g‘oyalari ustun bo‘lsa, bu shaxsning qarashlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Aksincha, loqayd, befarq yoki salbiy yo‘nalishdagi guruh yoshlarni destruktiv qarashlarga yetaklashi mumkin.

Bugungi raqamli davrda **internet va ommaviy axborot vositalari** yoshlar ongiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, filmlar, seriallar va yangiliklar orqali yoshlarda vatan haqidagi tasavvurlar shakllanadi. Agar media mahsulotlar milliy qadriyatlarni targ‘ib qilsa, tarixiy qahramonlarni ulug‘lasa va ijobiy namuna ko‘rsatsa, bu vatanparvarlikni kuchaytiradi. Aks holda, salbiy stereotiplar, kamsituvchi qarashlar yoki ekstremistik g‘oyalar yoshlarning ongiga zarar yetkazishi mumkin.

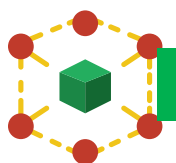
Madaniy muhit va milliy an’analar ham vatanparvarlikni rivojlantiruvchi muhim omildir. Milliy bayramlar, xalq og‘zaki ijodi, san’at, musiqa, teatr va adabiyot yoshlarda milliy g‘urur va vatanga muhabbatni kuchaytiradi. Madaniy meros bilan tanishish shaxsda o‘z ildizlariga hurmatni shakllantiradi.

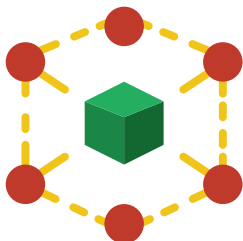
Shuningdek, **davlat siyosati va ijtimoiy adolat** ham yoshlarning vatanparvarlik darajasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Agar davlat yoshlar uchun sifatli ta’lim, ish o‘rinlari, ijtimoiy himoya va adolatsizlik yaratib bersa, ular o‘z vataniga ishonch bilan qaraydi. Aksincha, korrupsiya, adolatsizlik yoki ijtimoiy tengsizlik yoshlarda norozilik va loqaydlikni kuchaytirishi mumkin.

Turli davlatlarda olib borilgan psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki ota-onasi bilan mustahkam hissiy aloqasi bo‘lgan yoshlar vatanga nisbatan ijobiy munosabatda bo‘ladi. Milliy madaniyat, tarix va tilga hurmat bilan tarbiya topgan bolalarda vatanparvarlik darajasi yuqori bo‘ladi. Internetda destruktiv (salbiy) kontent ko‘p iste’mol qiladigan yoshlar orasida milliy qadriyatlarga befarqlik kuchayishi mumkin. Maktabda ijtimoiy loyihalar, volontyorlik, vatanparvarlik tadbirlari bilan shug‘ullangan yoshlar ijtimoiy mas’uliyatliroq bo‘ladi.

Vatanparvarlikni rivojlantirish uchun kompleks yondashuv zarur. Birinchidan, oilada sog‘lom psixologik muhitni yaratish lozim. Ikkinchidan, ta’lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasini zamonaviy usullar orqali kuchaytirish zarur. Uchinchidan, yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish — sport, madaniyat, volontyorlik va ijtimoiy loyihalarga jalb qilish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarda vatanparvarlik ruhini rivojlantirish ko‘p omilli jarayon bo‘lib, unda ijtimoiy muhit hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Oila, ta’lim, tengdoshlar, media va davlat siyosati uyg‘un ishlaganda, yoshlar ongida sog‘lom, faol va mas’uliyatli vatanparvarlik shakllanadi. Shu sababli jamiyatning barcha institutlari — oila, maktab, universitet, madaniyat muassasalari va davlat birgalikda harakat qilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Andreeva G.M. *Sotsialnaya psixologiya*. – Moskva, 2004.
2. Leontyev A.N. *Deyatelnost. Soznanie. Lichnost*. – Moskva, 1975.
3. Shcherbakov V.I. *Patrioticheskoe vospitanie molodeji*. – Moskva, 2015.
4. Qodirov B.R. *Yoshlar psixologiyasi*. – Toshkent, 2019.
5. Raximov S. *Milliy g'oya va ma'naviy tarbiya*. – Toshkent, 2016.
6. To'xtayev M. *Ijtimoiylashuv va shaxs rivoji*. – Toshkent, 2018
Nurmatova D. *Oila va ma'naviy tarbiya*. – Samarqand, 2021.

